

КӨГЛТИН ДАВА
ТҮШГ

Бичкүдүн дегтрмүд

КӨГЛТИН ДАВА

ТҮШІГ

Тууль-поэм

ЭЛСТ
ХАЛЫМГ ДЕГТР ЫАРЫАЧ
1988

ББК 84. 3 Калм.
К 886

Кугультинов Д. Н.

К 880 Опора: Поэма-сказка. — Переиздание. На калмыцком языке.— Элиста: Калмыцкое книжное издательство, 1988. — 16 с.: ил.

Поэма-сказка «Опора» написана по мотивам калмыцкой народной сказки и адресована детям младшего возраста.

К $\frac{4303010000-048}{М 126(03)-88}$ —58—88

ББК 84. 3 Калм.

© Калмыцкое книжное издательство, 1983.

ТҮШГ

(Хальмг туулин авцар.)

Онъдин хамдан йовдг
Оцл, Шамдһа нертэ,
Хоорндан нийһэр өссн
Хойр баһ меклә
Халун, шатасн нарнас
Хаац, сүүдр хээв.

Хаалһдан хорха, батхн
Хаб гиж хавлн.
Өргн, нигт хамтхаста
Өндр шарлжнд орад.
Асхн серүн күртл
Амрхар эдн шиидв.

«Ода унтнав»,—гиж,
Оцл меклэ байрлж,
Орман доран ясв.
Энд-тенд Шамдһань

Эргн хэлэж һэрэдэд,
Эрвэкэ бэрж зальгв.

Сүүдр утдж, нарна
Сүүр нигтрж улаһад,
Суух кемнь өөрдв.
Серд гисн салькн
Серү бийләнән дахулж,
Сергэж йиртмж байрлулв.

Өсрж ормасн босад:
«Өндә!»—гиж Шамдһа
Өөрк Оцлдан келв.
Бээрнәсн көндрл уга:
«Бээжәһэд!»—гиж, Оцл
Бээгж, хэрү өгв.

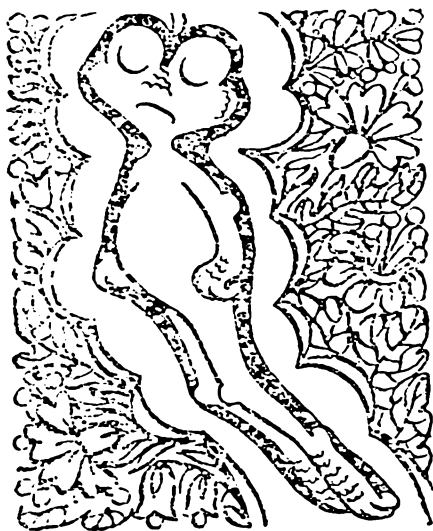
«Хэлә!»—гиж Шамдһа
Хээкрн, дор ормасн

Хавлад, бөкүн бэрв.
«Альд?»—гисн Оцлд
Альвлсн дүртәһәр инэж,
Аман үүрнь заав.

Өөлсн бээдлтэ Оцл
Өндэж ормасн босад,
Өлссән ода медв.
Батхн, бөкүнәр цадсн

Баахн түүнэ үүрнь
Байрлж: «Наадый?»—гив.

Царцж, хундсн Оцл:
«Цадтлм, Шамдһа, нанас

Цааран йов!»—гив.
Цаһан саната үүрнь
Бийиннь гемән медж:
«Бичэ өөлич!»—болв.

Тингжәтл, генткн хәврһәс
Тенгр сүүдрәрн халхлж,

Баһ хойр мекләд
Бахнс болж үзгдсн
Бат шарлжна ишмүд
Багарнь ишкәд күүлж,

Өндр ик уулур
Өөрдсн күн үзгдв.
(Теднд, мекләст, ораһарн
Тенгрт күрсн уулнь—
Халунас далдлж хот
Хадһлдг пөөгүр бээж).

Күүнэ өөр, заншн
Күчр ик оврта,
Арслнгин дел мет
Арвасн уг нооста,
Аман аңһалһж әнклсн
Аң сүртәһәр үзгдв.

Үнийн келхлэ, тиигж
Үүмсн меклэст үзгдсн
Ээмшгтэ тер аңнь,—
Эрэ сар болсн,
Наадж, эзэн дахсн
Нохан кичг бээж.

Көлиннь өөр суулһ
Күн тэвэд, үүд
Секэд, ацаһан авад,
Серүүн пөөгүүрүр орв.
Кичг төгэлң хэлэж,
Кевтсн меклэс үзв.

Өврж, таньлдхар теднүр
Өөрдж сагар ишкв.
Хойр меклэ ормдан
Хавтаж һазрла наалдв.
«Одал үквидн!»—гиж,
Оцл чичрж шугшв.

«Арһулд, кемр зөрэд,
Арһан хээхлэ, бидн
Эмд һархвидн»,—гиж,
Ээж уульсн Оцлд,
Шилтж кичгүр хэлэж,
Шимлдэд, нөкднь келв.

Сүүлэрн шарвадж кичг,
Сүүдрт кевтсн меклэсүр,
«Үүрлцхэй!»—гисн
бээдлтэ,

Үкс уралан алхв.
«Хойр талагшан шулуһар
Холагшан һэрэдий!»—гиж,

Өсрж Шамдһа ормасн
Өөдлж, хэврһшэн биш,
Өөрдсн кичгүр зөрж,
Өмннь ирэд тусв.
Хуцж, сүрдсн кичг
Хооран цухрж зулв.

Эн йовдл үзсн
Эзнь хагшад инэв.
Һазрас өкэж кичгиг
Һартан авад өргв.
Арвасн ноосинь илж,
Арһул хооран һарв.

Ормдан хадгдж көшсн
Оцл ода көндрв.
Нохан кичг көөсн
Нөкдүрн мусхлзж өөрдв.
Уурнь тэвгдж, тиниж,
Угтж, Шамдһа һэрэдв.

«Шулун-шудрмг болвчн,
Шамдһа, чи хэлэхнь,
Ээмтхэ бээжч»,— гиж,
Эвртэ бээдл һарһж,
Өрчэн өргэд бахтнж,
Өндлзж, Оцл келв.

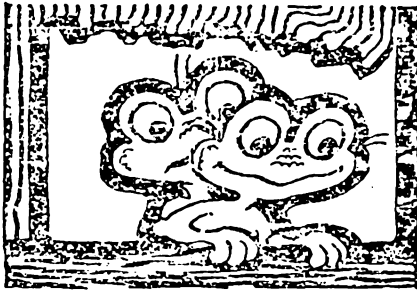
«Ухаһан гееж, дэрке,
Уралан шуд өсрвч,
Ормасн көндрлго би
Орад ирсн дээсиг
Угтв!»—болж, Оцл
Улм көөрэд немв.

Хэрү өглго Шамдһа
Хэврһшэн хэлэж инэв.
«О, чамла эдлнь
Орчлдн уга!»—гиж,
Дөөглсэн дотран бэрж,
Дөгэж, үүртэн келв.

Энүнэ уха анхрж,
Эмэж, Оцл тагчгрн:
«Хэлэ, сонс, цаһасчн
Хотын үнр һарчана,
Өтрлий»,— болж көндрэд,
Өмэрэн гүжрж мөлкв.
Шавр пөөгүрин үүднүр
Шамдһаг дуудж дахулв,
Бийнь багтм дүнгэ
Бичкихн нүк үзж,
Толһаһан шурһулж,

көлэрн

Тулад орад одв.

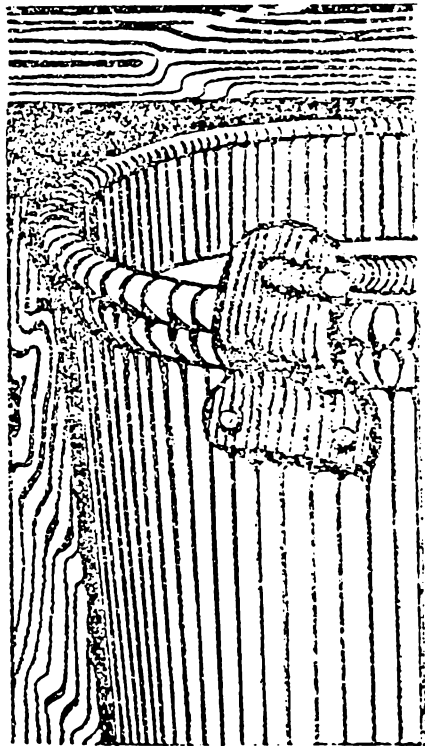

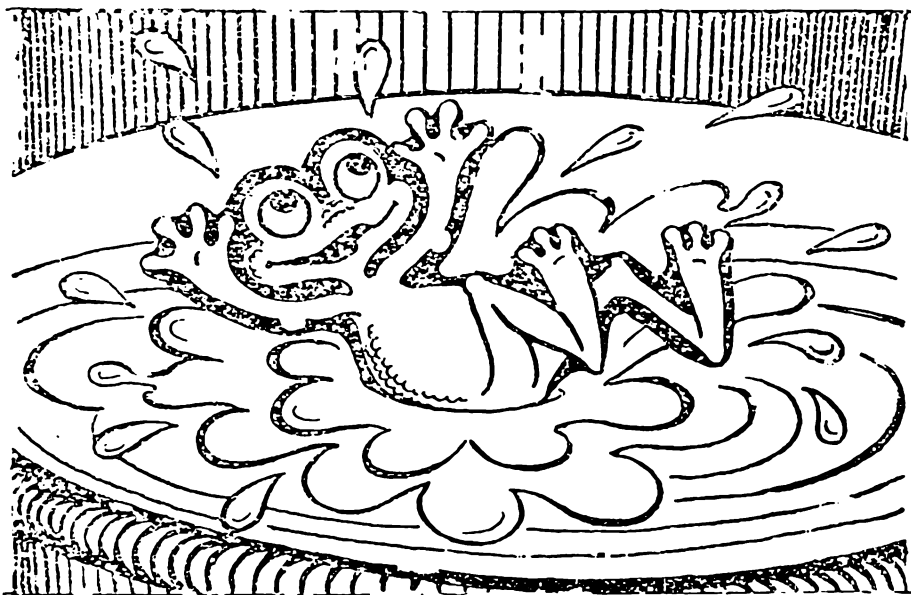
«Орад хэлэй!—болж
Оцл түдлго нэрэдв.
Шалд гисн э
Шамднан чикн соңсв.
«Үлү эмтэхи хот
Үзгдэд уга!»—гиж,

Үүрнь бас мөрэрнь
Үдлго дахад орв.
Чиигин үнр эднэ
Чееж дүүргж байрлулв
Хотын жилвтэ үнр
Хамр дүүргж байрлулв

«Бээхтэ назр!»—гиж,
Бахтнж Оцл зарлв.
«Зөөртэ назр!»—гиж,
Зөвшөрж Шамдна келв.
«Хэлэ!»—гиж Оцл
Хэврндк суулн заав.

Савас седкя таалсн
Сээхн үнр тарв.
Саахна күн орулсн
Үснэс эн хойрт,
Үктлэн, нам уулго,
Үнрчлх амтн кацкнв.

Сорн бээж, Оцл
Соньн идэ буульв.

«Наар, наар!»—гиж
Нөкдэн дэknэс дуудв.
Болв Шамдһа тотхж,
Болһаж, уха гүүлгв.

«Сагин эк уульдго...»

—гисн

Сээхн экиннь сурһмж
Сананднь ода орв.
«Һазр тулад, суулһур
Һэрэдэд орвчн,

хэрү

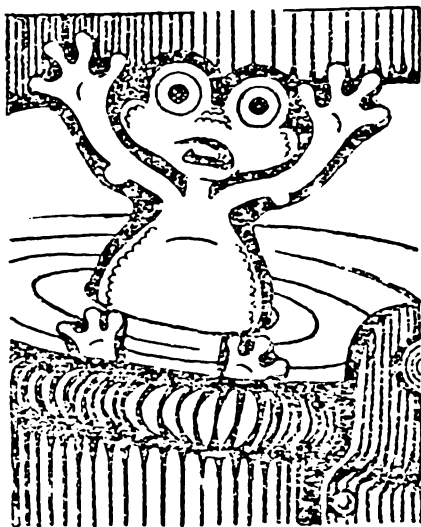
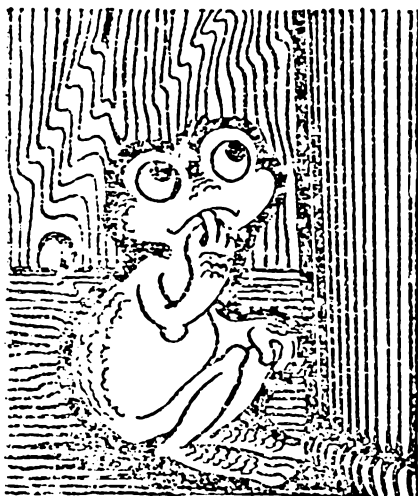
Һарч болхий?»—гиж,
Дотран сани, эн
Деегшэн сансан келв.
«Саак кевэрн ээжэнчи?
Сөрж үзсв!»—гиж,

Цадчкесн Оцл инэж,
Цааһас хэрү өгв.

«Ой!»—гиж, инэжэсн
Оцл онданар чишкв.
«Хала суулһин эрсн
Хальтрмха бээж!»—гиж
Келсн үгинь ода
Керсү Шамдһа соңсв.
«Торх юмн хумсндм
Төрүц бэргдхш,

бас

Тулг болж, нанд
Туслм хату юмн

Уга»,— гиж, Оцл
Уульхдан күрэд кевшв.

«Орчлнд зокал бээдг:
Онъдин дөрвн цагт
Орснаннь хөөн

һардг,

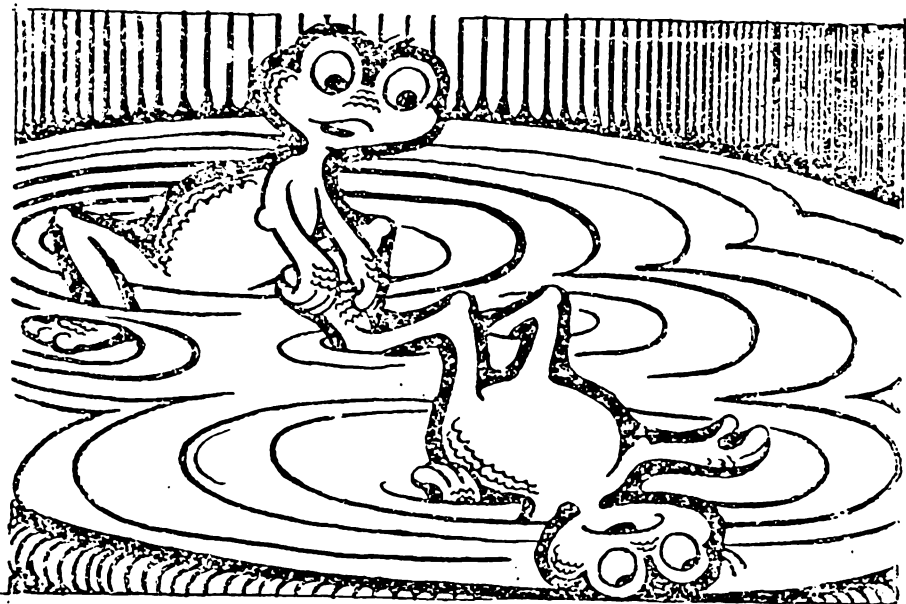
Үүд олчкад,

күцсн

Үүлэн эклдгиг,

сээхн

Үрм, тодлыч»,—гисн,

Эн бас нег
 Экин үг Шамдһа
 Энд ода санв.
 Бэрэнэс алдрхар Оцл
 Бээсэн һарһж,
                   суулһд
 Бархлзж күчрдсь
                                   соңсгдв.

Суулһин эрсэр эн
 Сүүкнж, деегшэн давшна.

Хальтрад, шалд гиж,
 Хэрү дорагшан унна.
 Ялла харһсн үүртән
 Яһж дөң күргхән
 Үкс-үкс тоолж,
 Үүмж, Шамдһа ухална.
 Оньдин хамдан йовдг
 Оцл харм болна.

Цаг үнтэ төлөд
 Цаараннь тоолвр келго.

Үүртэн нөкд болхар,
Үүмж, чидлэн хураж,
Үкс Шамдһа һэрэдж,
Үсн деер унв.

Тогтнж авад эргэд,
Төгэлнд үүрэн хээв.
Доргшан орж йовх
Дөрвн көлиннь негинь
Үсн деер шовасинь
Үзн, чочад ээмшв.

Ардк көлиннь адһж,
Амарн Шамдһа шүүрч,
Күгдлэд, өөдэн зүткж,
Күндрсн Оцлын цогц
Авад деегшэн һарһж:
«Амр»,—гиж келв.

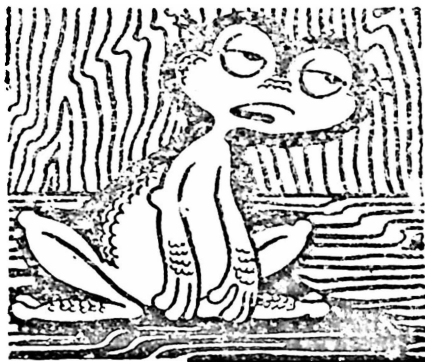
Муудан орад, йосндан
Муурад, үкн алдад,
Нүдэн бүлтэлһсн үүртэн
Нурһан тэвж, Шамдһа
Дөрвн көлэрн хээвлж,
Дөң-түшг болв.

Хоорндан ни бээдг
Хойр нөкд иигж
Ноолда-ноолда бээтл,
Нонанд чиг унад,
Өр эклж цээһэд,
Өдр өөрдсиг зэнгль.

Такан ажрһ һаза
Татад дууһан дуулв,
Өрк-бүлдэн, цуг
Өөр бээх хамгт
Жирһлтэ өдр аашхиг
Живрэн сажад зарлв!

Оцл гемэн медж,
Ода эн гүрмэс
Негмдн эмд һарч
Нар үзтхэ гиж,
«Нан деер һарад,
Нурһим тулад, иньг.

Һавшун-шудрмган үзүлэд
Һэрэдлчн!»—болж сурв
Цаһан сананднь ханад:
«Цаачн өр цээжэнэ.

Көшэд муурсн чамд
Көндрдг арһчн чилжэнэ.

Чи мини нурһнас
Чидлэн һарһж өср.
Эндэс чамаг угаһар
Эвинь олж, би
Эврэн һархв!»—гиж,
Эрэд, Шамдһа сурв.

Үүриннь зөвиг медж,
Үлү сурулл уга,
Түшг нурһарнь кеж,
Тулад, Оцл һэрэдв.
Хамг эмдрлин түшг
Хату һазрт тусв.

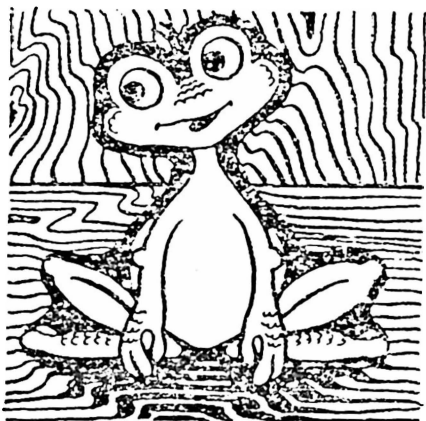
Шамдһа эрсэр давшж,
Шалд хэрү унна,

Шалвачад, үс көлэрн
Шавдад, ормдан сарвлзад,
Тулад, деегшэн өсрх
Түшг уга зовна.

Чидлнь чилэд, төрүц
Чинэнэн алдсн Шамдһа
Срль-һарль сөгэтэ
Ормдан зогсл уга,
Дэки-дэки деегшэн
Давшж хэрү унна.

Цөкрж орж өглго
Цогцарн, дөрвн көлэрн
Цокад, үс бүлнэ.

Тиигж, нег мөслж,
Тиирж, шалвача бээж,

Доран генткн түшг
Дөрвн көлдэн олв.
Алнтрж, өврэд байрлж,
Амрад, невчк суув.

Цөкрлго үс көлэрн
Цокад, бүлэ бээтл,
Тосн моһлцгрж нарад,
Түшг арлд хүврв.

Көвсн моһлцг арлар
Көлдэн тулг кеж,
Нэрэдэд, Шамдһа бас
һазрт ирж түсв.

Байрлж, Оцл өсрэд,
Бээгж үүрэн теврв...
Туурсн баатрин бийнь,
Тулг-түшг угаһар,

Намрин салькнд ниссн
Нимгн хамтхасн метиг,
Болв тулг эврэн
Бас эс ирдгиг,

Зугл зүркэн тэвэд,
Зүткж түүг күцсиг
Хоома худл уга,
Хол гиж цөкрлго
Уралан шунсиг

тулг
Угтж тосдг зокал,

Хойр үр төвкнж,
Хоорндан күүндж секв.
Нег-негндэн түшг
Насни турштан болх
Амн үг, бат
Андһар эдн өгв.

Түдл уга даруны
Түргэр деэгшэн давш,
Орсн нүкэрн пөөгүрэс
Орчлң үзхэр һарв.
Уласн нарна сүүрт
У йиртмж мандлв.

Суулһан бэрж, үкрэн
Саахар һарсн эзэн
Дахсн нохан кичг
Дэкнэс үүрмүдт үзгдв.
Байрлж инэхэд,
хоюрн
Бахтнж. нийһэр дуулв

Для младшего школьного возраста
Кугультинов Давид Никитич

ОПОРА

Поэма-сказка

На калмыцком языке

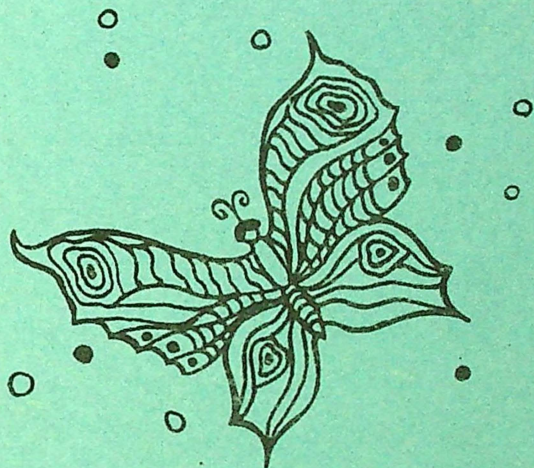
Редактор Е. А. Буджалов
Художник К. С. Куберлигова
Художественный редактор Ф. М. Дубров
Технический редактор К. П. Белова
Корректор М. А. Чоюнова

ИБ № 1213

Стано в набор 18.08.88. Подписано в печать 25.11.88. Формат 60x70/16. Бумага тип. № 1. Гарнитура литературная. Печать высокая. Усл. печ. л. 0,78. Усл. кр.-отт. 0,97. Уч.-изд. 0,84. Тираж 2000 экз. Заказ 2443. Цена 5 коп.

Калмыцкэс книжное издательство, 358000, г. Элиста, ул. Революционная, 8.
Республиканская типография Госкомиздата Калмыцкой АССР, 358000, г. Элиста,
ул. Ленина, 245.

5 коп.

ЭЛСТ
ХАЛЪМГ ДЕГТР НАРЪАЧ
1988